

Фаріон О.О.

аспірантка

Житомирський державний університет

ПРОФ. В.І. ШИНКАРУК ПРО ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ СВІТОГЛЯДУ Г.С. СКОВОРОДИ

Світогляд видатного українського філософа-гуманіста і народно-го просвітителя Г.Сковороди важко відтворити й описати у традиційних філософських поняттях. Своєрідність світогляду Сковороди полягає в тому, що він породжений натхненням оригінального народного мислителя і є наслідком критичного переосмислення попередньої філософської культури, включаючи античну, середньовічну й нову (ренесансну і просвітницьку).

Г.Сковорода належить до тієї філософської традиції, в центрі якої перебуває людина. У філософії Сковороди глибоко оригінально поставлені проблеми, які й у наш час хвилюють людську думку. Питання про відношення матерії і духу, буття і свідомості не знімаються Сковородою, а органічно сполучаються з ученням про людину, а гносеологічні завдання змикаються з концепцією самопізнання.

Відомий український філософ В.І.Шинкарук справедливо стверджував, що нас не може не захоплювати постать Г.Сковороди, незвична його поведінка, послідовність в обстоюванні свого вчення, безкомпромісність натури, панування над обставинами власного життя. Однак невірною є позиція багатьох дослідників, згідно якої Сковорода належить до тих мислителів, спосіб життя яких перебуває у повній гармонії з їхнім вченням. На думку В.І.Шинкарука, в цьому є певна рація, але даної гармонії не слід перебільшувати, оскільки саме вчення Сковороди було суперечливим. Його гаряче прагнення знайти „гармонійну рівновагу” духу в умовах панування зла і несправедливості лишилося нездійсненою мрією.

Г.Сковорода творив в епоху Просвітництва, ідеологія якого зазнала своєрідної модифікації в Східній Європі, зокрема в Росії та в Україні. Будучи людиною високоосвіченою, він знав про основні зміни й досягнення в суспільному житті, науці, філософії та культурі взагалі. Крім того, Сковорода глибоко розумів негативну сторону тогочасного суспільства і розвитку його культури (у соціальному житті — посилення експлуатації селян і ліквідація козацтва; в галузі філософії — звільнення з-під влади теології, але водночас і перенесення на мо-

рально спустошену в умовах соціального відчуження людину механістичних закономірностей неживої природи).

Одночасно прогресивні тенденції середньовічної науки і філософії намагались повернути людині її відчужену духовну сутність, мали яскраво виражену гуманістичну спрямованість. Закономірно, що саме людина та проблема цінності її життя опинилися у центрі уваги і Г.Сковороди. Науку про людину та її щастя мислитель вважав головною, найважливішою з усіх наук. Важливо, що Г.Сковорода не заперечував ролі і значення наукових і технічних досягнень, але відзначав недостатність цього процесу самого по собі для людського щастя, вважаючи важливішою в цьому розумінні науку (саме науку) про умови і способи забезпечення щасливого життя, про людину і її щастя. На думку Сковороди, люди повинні пізнати самі себе, свої здібності і виробити відповідний своїй природі спосіб життя. Заклик пізнати самого себе набуває у Сковороди гуманістичного звучання. Смісл цього абстрактного гуманізму полягав у ствердженні права кожної людини на своє щастя відповідно до пізнаних у собі природних здібностей.

За В.І.Шинкаруком особливий інтерес становить сквородинська концепція «сродної» праці як справді людського способу життєдіяльності. Сковорода одим з перших серед філософів нового часу висунув ідею перетворення праці із засобу до життя в найпершу життєву потребу і найвищу насолоду («жизнь и дело есть то же»). Адже безпосереднім суб'єктивним виявом людського щастя Сковорода вважає «внутренній мир, сердечное веселіє, душевную крепость», а досягнути його можна лише слідуючи велінню своєї внутрішньої натури, пізнаного в собі бога. Після більш конкретного розгляду проблеми В.І.Шинкарук з'ясував, що цією внутрішньою натурою є „сродность” до певного виду праці, і додав, що у філософії Сковороди думка про визначальну роль „сродної” праці в забезпеченні щасливого життя вперше набула загального принципу розв'язання проблеми людського щастя і смислу людського буття.

Г.Сковорода відмовився від тих форм філософствування, які панували в добре знаних ним лекційних курсах з філософії, обравши форму вільного філософствування, що ґрунтувалася на органічному сполученні художнього світоспоглядання та раціонального мислення. На думку В.І.Шинкарука, Г.Сковорода вдався до широкого залучення матеріалів біблій, міфів, легенд, переказів, казок не через брак знань, а через те, що вони для нього виступають своєрідним засобом бачення

світу. Світобачення ж є важливою світоглядною категорією, яка разом зі світорозумінням та світосприйняттям (характерною особливістю світосприймання Сковороди є поєднання елементів філософського мислення з елементами емоційно-образного сприйняття світу) формує світовідношення. Остання ж категорія відображає загальний зміст об'єктивних зв'язків людини зі світом, різноманітних форм відношень до світу, фіксує сутнісну єдність, взаємо опосередкованість процесів освоєння й перетворення світу об'єктивної дійсності та формування світу людини, що включає все багатство особистісних світів. Важливо, що світовідношення є способом самовизначення, саморозвитку та самосвідомості людини, що характеризує її діалектичну єдність із зовнішнім світом.

Звертає нашу увагу В.І.Шинкарук і на наступну особливість: всі складові елементи світогляду Г.Сковороди опосередковуються його особистим досвідом, мають певне емоційне забарвлення і виступають певною персональною установкою, що регулює практичну і пізнавальну діяльність, виражає життєву позицію видатного мислителя XVIII ст.

Чаплінська О.В.

аспірантка

Житомирський державний університет

РЕФЛЕКСІЯ ФІЛОСОФІЇ Г.С. СКОВОРОДИ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ НЕОРОМАНТИКІВ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

Філософія Григорія Савича Сковороди є органічною складовою не тільки духовного буття українців, а й європейської філософської традиції, оскільки вона має багато спільного, зокрема, з вченням античних мислителів Сократа і Платона та німецьких містиків. У історії української культури важко знайти період, який би не зазнав впливу ідей цього філософа. Митці та діячі різних періодів звертаються до таких граней філософської системи Г.С. Сковороди, як вчення про внутрішній і зовнішній світи, настанови “пізнай себе”, ідеї “сродної праці”, апофеозу Світла та філософії серця.

Виятком, звичайно, не був і неоромантизм порубіжжя XIX – XX ст., який представлено творчим доробком Ольги Кобилянської та Лесі Українки. Оскільки у цей період українська нація перебувала у стані “нового проектування”, або, згідно з синергетичною парадиг-